

"זְכָרוֹן מֵאִיר"

פניני-מוסר

[עפ"י אורחות-צדיקים – שער הגאווה]

מיוחדים לשם הבורא. אנחנו מחוייבים שכל מעשינו יהיו מיוחדים לשם הבורא יתעלה, בגלוי ובסתרי. ולא כדי לקבל שבח וכבוד מבני-אדם.

אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. אם לא יזהר בחכמה ובזריזות להינצל מן הגאווה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים – הוא יורש גיהנם. כי היצר אורב לו, ומביא טענות וראיות להביא האדם לידי גאווה, ותהיה חכמתו לטרדו מן העולם.

המלחמה הגדולה. לכן אל יתעצל מלנצח יצר הרע יום יום, וזה נקרא "מלחמה גדולה" [וכדלהלן].

מלחמת היצר וחיליו. אחד מן החסידים פגש בחיילים שחזרו אחרי שניצחו במלחמה, אמר להם: "שבתם מהמלחמה הקטנה, ועדיין אתם לקראת המלחמה הגדולה, היא "מלחמת היצר וחיליו". כי במלחמה נגד האויב אחרי שניצחתו פעם אחת או כמה פעמים יפסיק להילחם בך, אבל היצר אינו מפסיק אפילו אם ניצחתו מאה פעמים, "ואל תאמן בעצמך עד יום מותך". ואם ינצחך בקל שבקלות – סוף ינצחך בחמור שבחמורות.

להתחכם כנגדה. היות והגאווה הינה שורש להרבה מידות פחותות, והיצר מתערב בלב האדם ומטה אותו לדרכי-כזב, ומלמדו להתגאות ומביא לו ראיות, ולכן צריך אתה להתחכם כנגדו.

תחבולה. תחבולתו של היצר, להקשות את לבו ולהמתיק לו הגאווה ושאר מידות רעות. ואף שהאדם יודע שיש עוון בגאוותו, היצר מבעיר את לבו אחר הכבוד.

[עפ"י שערי-תשובה שער ראשון]

אם יפלו בחטא חוזרים בתשובה. יש מן הצדיקים שנשלים בחטא לפעמים, כנאמר (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אכן אם יפלו בחטא פעם אחת לא ישנו לו, וחוזרים בתשובה.

גדול עונו מנשוא. מי שאינו נזהר מחטא מסויים, ואינו מקבל על עצמו להישמר ממנו. גם אם הוא מהעונות הקלים, קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד. ואת פושעים נמנה. וגדול עונו מנשוא. כי אם אמור יאמר העבד לרבו. כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד. כבר שבר עול אדוניו מעליו.

לקרוא בספר זכרונותם. ראוי לכל בעלי תשובה לכתוב במגלת ספר הדברים אשר נכשלו בהם. והמצות אשר קצרו בקיומם. ולקרוא בספר זכרונותם בכל יום:

כאשר יטהר האדם את לבו. מדרגות רבות לתשובה. ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקב"ה. ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה. אך לא תיטהר הנפש טוהר שלם אלא כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר. וכענין הבגד אשר לפי רוב הכיבוס יתלבן. ותיכבס הנפש מן העון כפי אשר תכבס את לבה.

התשובה המעולה. תשובת האדם המעולה, בימי בחרותו בעוד כוחו עליו ויתגבר על יצרו. אכן כל תשובה מועילה.

עשרים עיקרי התשובה

העיקר הראשון - החרטה. יבין לבבו כי רע וזבו את ה'. וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ושלם על העון. ויתחרט על מעשיו הרעים. ויאמר בלבו מה עשיתי. איך לא היה פחד אלהים לנגד עיני. ולא יגורתי מתוכחות על עון. ומן השפטים הרעים. מפני הנאת רגע אחד.

יגרוס בחצץ שיניו. ונמשלתי לאיש שיגזול ויחמוס ויאכל וישבע. ויודע כי אחרי אכלו ואחרי שתו יגרס השופט בחצץ שיניו. כענין שנאמר (משלי כ) ערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצץ.

הייתי אכזרי כלפי עצמי. ורעה מזאת כי הייתי על הנפש היקרה אכזרי. ונטמאה בגילולי יצרי. ומה הועילה בכל קנייניה. אם רעה בעיני אדוניה. ואיך החלפתי בעולם חולף. עולם עומד לעד לעולם. איך נמשלתי כבהמות נדמתי. והלכתי אחרי יצרי כסוס כפרד אין הבין. ותעיתי מדרך השכל.

למה לי חיים. הבורא ית' נפח באפי נשמת-חיים להכירו וליראה מלפניו, ולמשול בעצמי. ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי, ויהי בי הפך מזה, למה לי חיים.

לא התבוננתי. ועוד כי כמשפט הבהמה לא עשיתי, "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו", ואני לא ידעתי ולא התבוננתי, ושכחתי סופי, ולא זכרתי יום המות אשר לא ישאיר לפני נשמתי בלתי אם גויתי ואדמתי.

פרשת השבוע

והיה הנערה וגו' ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק וגו'. כתב רש"י: אותה הוכחת, ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי היא ליכנס בביתו של אברהם. ולשון הוכחת ביררת וכו'. (כ"ד – י"ד).

"כי חסד חפצתי ולא זבח, ודעת אלוקים מעולות" (הושע ו' – ו'). אמר הקדוש ברוך הוא: חביב לפני חסד שאתם גומלים זה לזה יותר מכל הזבח שזבח שלמה וכו'. ואומר (תהלים פ"ט – ג'): עולם חסד יִבְנֶה. ("יילקוט שמעוני" – הושע ו').

... כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל-נפשו על תקנת-חברו אם דל ואם עשיר, **וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם**, שנאמר (מיכה ו' – ח'): הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ו**אהבת-חסד** והצנע-לכת עם אלוקיך. (שערי-תשובה ג' – י"ג).

* * *

[עפ"י "לקט שיחות מוסר" מאת מרן ראש הישיבה הג"ר אייזיק שר זצ"ל]

אליעזר ראה את עבודתו התמידית של אברהם אבינו לפני השי"ת להתדבק בה' ע"י אהבת חסד, להתדמות לקונו שאין גבול לחסדיו "חסד ה' מעולם ועד עולם", ומכל עליה בדעת אלוקים צריך שיולד צמאון חדש לחסדים יותר גדולים עד אין סוף.

והוא ידע את אשר לפניו מטרת שליחותו, שעליו למצוא אשה כזאת שתהיה כמו שרה אמנו ראויה לכהן במקדש ה' במקומה, שהשכינה תהא שרויה על משכנה בענן קשור על פתח אהלה ונר דולק מערב-שבת לערב-שבת ושכל דבקותה בה' ע"י אהבת חסד ועשיית חסדים גדולים בבחינת "מה הוא

אף אתה", והיה בטוח שבודאי האציל השי"ת נשמה גבוהה כזו והיא נמצאת בעולם, לכן התפלל אל ה' שיעשה חסד עם אדונו אברהם ויצליח את דרכו להגיע אל מטרתו הנשגבה בדרך נס ופלא, ומתוך חכמה רבה השכיל אליעזר להמציא בחינה לנדיבות כזו שרק האמהות הקדושות ראויות לה, צמאון לעשות חסד גם עם עשירים שאינם זקוקים לחסד כלל.

ותמהר ותרוץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו. למדו חז"ל ממקרא זה: "כל מעשיהם של צדיקים במהירות". והמסילת-ישרים מבאר שהצדיקים חוששים פן לא יעלה בידם לזכות במצוה הבאה לידם, וכמו שמצינו "הרבה קטיגורין מכאן ועד גיחון". ועל-כן עשתה במהירות נפלאה את עבודת החסד שלה.

* * *

הפעלת מכשירים חשמליים בשבת

גרמא לא הויה בכלל "לא תעשה כל מלאכה" ומדאורייתא שרי [כדאיתא שבת דף קכ:], ומדרבנן שרי [להרמ"א] רק במקום הפסד.

פעולה בזמן שהחשמל מנותק הוי גרמא לדעת (כמעט) כל גדולי הדור האחרון. [אמנם למעשה אסור לבשל כך משום דין שהיה וכו'].
החזו"א התיר "חליבה ע"י גרמא", אמנם במציאות א"א היה להצמיד כשאין ואקום כיון שהחשמל מופסק, ולכן הצמידו כשהחלב נשפך על הארץ ולאחמ"כ נפסק החשמל ואז ע"י ידית הברז הפנו את החלב אל הכד. והחזו"א בספרו (סי' ל"ח סק"ד) כותב בפירוש שאסור מדרבנן להפנות את החלב אל הכד, [אבל הרה"ג זלמן קורן שליט"א כותב ששמע שבשעת הדחק התיר לעשות זאת, וצריך בירור. והרה"ג הנ"ל כתב בירור גדול בנושא זה בהוצאה החדשה של "מאורי אור" בסוף הכרך השני "קונטרס קרני אורה"].

האבן-העוזר מבאר שאע"פ ששבת ממורה מנזקין כדחזינן ב"זורה ורוח מסייעתו", מ"מ לענין שבת אם אינו מתכוון לזה ייחשב גרמא, ולכן מותר להעמיד בהמתו ע"ג עשבים בשבת [דלא נאסר מצד "שבייתת בהמתו" דאם לא תאכל לא ניח הוא לה], ולא חשיב מעשה אדם כדמצינו לענין נזקין שהמעמיד בהמת חבירו ע"ג קמת חבירו חייב [ופסק השו"ע כדעת הרשב"א דהוי "אדם המזיק"], כיון שכוונתו לאכילת הבהמה ולא למה שתולשת עשבים.

[ולענין נזקין, אם לא הוי ברי היזיקא חשיב גרמא].
ולכן המעמיד עלוקה ועושה חבורה, חייב כיון שמתכוון לכך שתוציא דם. וכן נתן חטים לריחיים של מים, חייב כיון שמתכוון לכך, והוי כנותן לתוך האש שגם בנזקין חייב וכל-שכן לענין שבת דהוי כזורה ורוח מסייעתו.

ויש להעיר, דכשמעמיד בהמתו ע"ג עשבים בודאי מתכוון שתתלוש עשבים אבל אין זו התכלית שמתכוון אליה [ואין לו נפ"מ אם תמצא תלוש ותאכל], ולענין דין "אינו מתכוון" בודאי שחשיב מתכוון.

ובנידון הנותן חטים לריחיים של מים, י"ל שאם הכח כבר קיים וכגון שאין סיכוי שזרם המים ייעצר קודם שיגיעו המים אל בין אבני-הריחיים [או שמחמת "כח התנופה" ימשיכו הגלגלים בסיבובם], בזה הוי ממש כנותן לתוך האש, ואולי האבן-העוזר מתכוון לרמוז לסברא זו באריכות לשונו וצ"ע.
וממשי"כ דלענין נזקין חייב דוקא בברי היזיקא, מוכח דבזורה ורוח מסייעתו [שלענין נזקין חשיב גרמא] לא הוי ברי היזיקא וצ"ל שהרוח אינה חזקה ויכולה להיפסק בכל זמן.

תוס' (סנהדרין דף עז.) כתבו דנפלה הסכין ושחטה למ"ד "אשו משום חציו" הוי מעשה של האדם שנפלה הסכין ממנו, אבל בבית-הלוי (ח"ג סי' כ"ג) ביאר דדעת התוס' כרש"י והרא"ש דגם לפי"מ דקיי"ל כר' נתן דלא בעינן כונה לשחיטה מ"מ בעינן כונה להפיל הסכין, ומהא גופא מוכח כן דכיון דנפלה הוי מעשה שלו מדין אשו משום חציו ובכ"ז השחיטה פסולה חזינן דלא סגי במעשה בלא כונה.

החזו"א ביאור שהנמוק"י (ב"ק דף כג.) מקשה איך מותר להדליק נר בערב-שבת, אבל לענ"ד נר' דדוקא בדליקה ס"ל להנמוק"י בהו"א שנחשב כאילו עשה בשבת, אבל במדליק נר פשיטא ליה דחשיב שעשה בערב-שבת וכדמשמע מלשון התירוץ, וביאור החילוק דכשאין הפעולה ישירה וההתייחסות אליו היא רק מצד הדין אזי ס"ד שרק בשעה התוצאה מתרחשת נחשב שעשה, ובתירוץ חידש הנמוק"י דלעולם נחשב שעשה בערב-שבת.

בגמ' ב"ק שם [דף ס.] צ"ב דעת הסוברים [דלא כרב אשין] דמזורה ורוח מסייעתו דחייב מוכח שאין זה נחשב גרמא אלא מעשה גמור גם לענין נזקין. - וצ"ב טעמם אם משום שכך הדרך וכו'.

החזו"א מקשה במעמיד כלים מלאים מים, דאם איתא בשבת לדין "אשו משום חציו" הוי כאילו שבר בידו את הכלי וא"כ המים שנשפכים מן הכלי בכח ראשון הוי מעשה גמור שלו מדין "בידקא דמיא". ומתבאר דפשיטא

להחזו"א דאע"פ שדין "אשו משום חציו" הוא ייחוס דיני בלבד, וכן דין "בידקא דמיא", [וא"כ היה מקום לומר דאין מייחסין אל האדם כשצריך להסתמך על שני חידושים של התורה לייחס אליו כמעשה], בכל-זאת תיחשב שפיכת המים למעשה גמור של האדם.

* * *

כיבוד אב ואם (דברי-חיזוק)

א. החיי-אדם (כלל ס"ז) פותח "ישתדל לעסוק בצרכיהם", [וכדברי חז"ל איזהו כיבוד מאכיל ומשקה וכו']. - אבל חייב לכבדם בדברים נוספים, [אמנם י"ל שאם זקוקים ל"קורת רוח" זהו גופא בכלל "צרכיהם"]. ובגמ' איתא, "אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד דמטאי התם", בעובדא זו אנו רואים שעושה לצורך האב ומשלב בזה יחס של כבוד.

אבל יש ענין נוסף, שגם אם קרה שרוחו סוערת בקרבו וברצונו להגיב תגובה חריפה, חייב להתאפק מכח "גזירת הכתוב" - חובת כיבוד אב ואם. וזה לשון הרמב"ם (פ"ו מהל' ממרים ה"ז): עד היכן הוא כיבוד אב ואם, אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק". [ועיי"ש המשך דברי הרמב"ם, עד היכן מוראם].

ב. כתב החיי-אדם שאע"פ שכל יהודי צריך לאהוב כגופו, אבל את אביו ואמו חייב לאהוב אהבה עזה [ומוסיף שע"ז לא יהיו לטורח], ומביא מהזוהר פ"י "כי תצא" [כגברא דאישתדל בהון בתר אבוה ואמיה, דרחים לך יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה, וכל עלמא דהוא ליה הוה חשיב ליה לאין למעבד בהון רעותא דאבא ואמא"] ושם לא מדובר על חיוב [אלא על המציאות] אבל נראה שהחיי-אדם למד משם את גדר החיוב. וכתב החיי"א שהאהבה בכלל הפירעון. - וגם בענין זה [שחייב לאהוב אותם] וגם בהא שחייב שיהיו או"א "נכבדים בעיניו" מביא מדברי הנביא אודות כבוד-שמים "בפיו ובשפתיו כבדוני ובלבו ריחק ממני", וכיון דהוקש כבודם לכבוד המקום מחוייב שגם בלבו יאהב אותם ויהיו מכובדים בעיניו.

והנה גם אם לא היה מחוייב [עי' המשמעות מדברי הרמב"ם וכתבנו במקום אחר], הרי בדרך זו יוכל יותר לקיים את חובתו ולעמוד בנסיון, וע"י האהבה אינו מרגיש טורח. [וכדי לעמוד בנסיונות עליו להחדיר בעצמו תחושה עמוקה וגם הרגלים טובים].

ועיקר דברי החיי-אדם בזה, הם עפ"י דברי ה"חרדים", ומוסיף ומביא מדבריו [על הא שצריך שיהיו נכבדים בעיניו], מה שנאמר "עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם, יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר". - ומהביטוי "עין" משמע שנדרש ממנו "מבט" מכובד על אביו ואמו.

ובאמת כנ"ל זהו טבעו של בן לאהוב את הוריו, וכן "כמים הפנים לפנים" אהבת ההורים לילדיהם מביאה לכך שילדיהם אוהבים אותם.

והנה החיי-אדם כתב דהא שיהיו נכבדים בעיניו, זהו עיקר הכיבוד. ולכ"ז צ"ב הרי עיקר הכיבוד הוא "פרעון חוב", וצ"ל דע"י שנכבדים בעיניו הפרעון מושלם וצ"ע, [ואולי ס"ל שעצם הדבר הוא "פרעון" וצ"ע].

ג. כתב החיי-אדם [בסעיף ב'] שישוד הכל "הכרת הטוב", והביא שם מאמר חז"ל כל הכופר בטובתו של הקב"ה סוף כופר וכו'.

ויש עוד בחינה של "פרעון חוב" לאחר אריו"ש באמירת "קדיש", אבל פעמים יותר זכות לנפטר שמוותרים ומונעים מריבה, וזהו הכבוד הכי גדול לנפטר, כמו שמביאים מהזוהר פ"י בחוקותי (ל"מ לע"ע) דלאחר איו"ש הכאו"א הכי גדול זהו מע"ט. [ואולי זהו בכלל ה"פירעון חוב", ומ"מ הרי שם זהו הכבוד האמיתי].

כתב החיי-אדם [בחובת כיבוד]: "ישמשו כעבד המשמש לרבו", וכתב [בחובת מורא]: "יעמוד לפניו כעבד העומד לפני רבו". [ולכ"ז מקורו מדברי הרמב"ם].

הוא בפוסקים דלא מהני מחילת אביו ואמו על זלזול. ואולי יש לבאר הטעם דכיון דאיסור הזלזול הוא משום ששלושה שותפין וכו' א"כ הוי כלפי מעלה וע"ז אין בכוחם למחול, אבל מניעת כיבוד שאני שעל-זה אין קפידא שיכבד את ה' ע"י כיבוד הוריו אלא שכשמכבדם הוי כבוד ה', [אבל צ"ע אם אפשר לומר כן דאם פ"י "הוקש כבודם" הוא מטעם זה הרי חזינן דמכח זה היה דוחה עשה ול"ת. - עוד צ"ע מהא דמקלה או"א הוא דין בפני"ע]. עוד כתב החיי"א שכיון שזלזול בהם הוי כלפי מעלה, עלול ח"ו להביא על-עצמו גזירות קשות.

* * *

בברכות-השחר אנו מבקשים: "שתרגילנו בתורתך", זוהי הבקשה הראשונה במשך היום (לפי הסדר שתיקנו חז"ל), ופירושה שמבקשים שיסייע לנו הקב"ה וימשוך את לבנו ללימוד התורה הק'. (ואין ביאורו להיות "מורגל בדבר").

ומ"מ מי שמתרגל לשקוד בלימודים, זוכה ונעשה לו לימוד התורה הק' כטבע שני, ומכח זה יוכל גם אם יבואו ימים שאין כחו או רצונו חזקים כבעבר להמשיך ולהתמיד בלימודו.

ועוד שע"י ההרגל מתחזק רצונו, כי כך הוא טבעו של האדם, שההרגל מביא את האדם להרגשה שכך היא צורתו הטבעית.

והנה במס' שבת דף י: אמרו (משמיה דרב) "מילתא אלבישיהו יקירא", ופירש רש"י: "מעיל, דמיו יקרים למי שרגיל ללבוש, כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו, אתה רגיל מחזר אחריהם".

ומבואר שם בגמ' שהיתה מימרא זו חביבה על רב חסדא יותר מהמימרא הקודמת "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיע לאמו"

ויש לבאר, שבכח חביבות הדבר המורגל, אפשר להשיג דברים יותר מכדי כח-רצונו של האדם בתחילת דרכו. וזאת ע"י שמנצל את כח-רצונו לקניית הרגל אשר בבוא-העת הוא עצמו יוסיף לו כח לשקוד עוד ועוד.

לע"נ ר' דב ב"ר שניאור זלמן ז"ל נב"ע כ"ג מרחשון תשי"ע ולע"נ מרת עדינה ב"ר בנימין ע"ה נב"ע ט"ו כסלו תשי"ע ולע"נ מרת גיטל ב"ר משה דוד נב"ע י"ב טבת תשנ"א ולע"נ ר' אשר אלכסנדר ב"ר שלמה ישעיהו הלוי ז"ל נב"ע כ"ג טבת תשי"ע ולע"נ ר' אלימלך ב"ר שלום ז"ל נב"ע כ"ג טבת תשס"ח ולע"נ ר' יהושע העשיל ב"ר ישעיהו הלוי ז"ל נב"ע ל"ג שבט תשס"ג ולע"נ ר' אברהם אהרן ב"ר אליעזר דוד ז"ל נב"ע ו' ניסן תשס"ט ולע"נ ר' הג"ר אליעזר יעקב חיים בהג"ר ברוך יוסף נב"ע י"ד ניסן תשנ"א ולע"נ ר' שמואל יצחק ב"ר אליעזר ז"ל נב"ע י"ח אייר תשס"ט ולע"נ מרת מרים (מלייה) ב"ר יעקב הלוי ע"ה נב"ע י"א סיון תשנ"א

* * *

נא להעתיק בתפילה ולעורר רחמי שמים, לרפואת הרב רפאל מיכאל בן רייץ, ולרפואת האברך רפאל שמואל בן יפת (בוגרי הסיבה הקי שנכפנו קשה בחטאת דרכים) ולרפואת הרב יאיר בן זלדע פייגע, ור' יצחק בן איטה בריינא לרפוי"ש בתושחי

e-mail

zichronmeir@shtaygen.co.il

יוצא לאור ע"י כולל "זכרון מאיר" – חניכי סלבודקה

מקום הלימוד: בית-המדרש סלבודקה – דרכי-אי"ש

רח' האדמו"ר מגור 16, זכרון-מאיר בני-ברק

טל': 050-4125547

כתובת למכתבים:

ת.ד. 557, בני-ברק 51104

Address for letters:

P. O. B. 557 Bnei Brak 51303 Israel

The bank's details for wire transfers

The first international bank of Israel Ltd.

Branch: pagi bnei-brak no: 188

Branch adres: 42, chazon ish st.

Bnei-brak 51511

Swift code: firbilltxxx

Iban: il 4505218800000435120

Name: kollel zichron meir

כתובות עמותת "בית יוסף קדימה" ת.ד. 722 קדימה 62920 (ביהמ"ד רח' מיימון 13), ע"ד 580447498

השיעור בכולל קדימה, יתקיים בס"ד ביום ראשון בשעה 5.00 אחה"צ

השיעור בהלכות שבת מתקיים בס"ד בביהמ"ד "דרכי אי"ש" במוצאי שבת קודש בשעה 9.00

הציבור מוזמן